

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 31 maj 2023

Mål nr

B 7230-22

PARTER

Klagande

1. MSR

Ombud och offentlig försvarare: Advokat AS

2. BM

Ombud och offentlig försvarare: Advokat SDB

Motparter

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. BO

3. MO

Dok.Id 256799

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

4. KR

Ombud för 2-4: Advokat DBD

SAKEN

Medhjälp till mord m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2022-11-03 i mål B 4976-22

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen förklarar att hovrätten har dömt MSR och BM för en annan gärning än den som de har åtalats för.

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet i övrigt, undanröjer hovrättens dom såvitt avser ansvar, skadestånd och avgift till brottsofferfonden samt återförvisar målet i dessa delar till hovrätten för fortsatt behandling.

MSR och BM ska vara fortsatt häktade.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnanden.

Sekretessbestämmelsen i 21 kap. 3 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska även i fortsättningen vara tillämplig för uppgifter om BMs adress i partsbilagan till detta beslut.

AS ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av MSR i Högsta domstolen med 21 825 kr. Av beloppet avser 14 760 kr arbete, 2 700 kr tidsspilla och 4 365 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

SDB ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av BM i Högsta domstolen med 9 001 kr. Av beloppet avser 6 540 kr arbete, 660 kr tidsspilla och 1 801 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

MSR har i första hand yrkat att Högsta domstolen ska undanröja hovrättens dom och återförvisa målet till hovrätten för fortsatt behandling. I andra hand har han yrkat att gärningen ska rubriceras som medhjälp till synnerligen grov misshandel och medhjälp till vållande till annans död, grovt brott. Han har vidare yrkat att påföljden, under alla förhållanden, ska lindras.

BM har i första hand yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalet och målsägandenas skadeståndsanspråk samt att påföljden, under alla förhållanden, ska lindras. I andra hand har han yrkat att Högsta domstolen ska undanröja hovrättens dom och återförvisa målet till hovrätten för fortsatt behandling.

Riksåklagaren har uttalat som sin uppfattning att hovrättens dom bör undanröjas och att målet bör återförvisas till hovrätten för fortsatt behandling.

Målsägandena BO, MO och KR har fått tillfälle att yttra sig.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan om hovrätten dömt MSR och BM för en annan gärning än den som de har åtalats för.

Frågan om meddelande av prövningstillstånd i övrigt med anledning av deras överklaganden har förklarats vilande.

SKÄL

Bakgrund

1. Den 23 oktober 2021 misshandlades SO med upprepat trubbigt våld mot huvudet. Han avled till följd av misshandeln, som skedde i en hiss i fastigheten där han bodde.
2. MSR och BM åtalades för mord tillsammans med ytterligare en person, SW, enligt följande gärningsbeskrivning.

Mord

SW, MSR och BM har tillsammans och i samförstånd uppsåtligen dödat SO genom att utsätta honom för upprepat trubbigt våld mot huvudet och kroppen.

SO har därmed orsakats blödning under den hårda hjärnhinnan med medellinjeförskjutning av hjärnan, blånader, blödningar i huvudsvålen och i tinningmuskulerna, skorpbelagda hudskador i ansiktet med brott på näsbenet och blödningar i ögonens bindehinnor, blånader på halsen och armarna och skorpabelagda hudavskrapningar på högra armen och vänstra benet. Blödningen under den hårda hjärnhinnan har orsakat SOs död.

Våldet utövades den 23 oktober 2021 på Östra Eriksbergsgatan [i] Göteborgs stad och SO avled den 1 november 2021 på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

SW, BM och MSR begick gärningen med uppsåt.

Lagrum: 3 kap. 1 § brottsbalken

3. Åklagaren yrkade i andra hand ansvar för vållande till annans död, grovt brott och synnerligen grov misshandel, med hänvisning till 3 kap. 6 § andra stycket och 7 § andra stycket brottsbalken.
4. Tingsrätten dömde MSR, BM och SW för mord till livstids fängelse och förpliktade dem att solidariskt betala skadestånd till målsägandens anhöriga. Tingsrätten ansåg att det var ställt utom rimligt tvivel att de tre tillsammans och i samförstånd hade agerat på det sätt som åklagaren gjort gällande vilket hade lett till att SO avlidit.
5. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom och dömt MSR och BM för medhjälp till mord till fängelse i 16 år. Hovrätten har fastställt tingsrättens domslut mot SW.
6. Enligt hovrätten var det inte bevisat att MSR och BM hade utövat något våld mot målsäganden. Däremot var det utrett att MSR, BM och SW hade sökt upp SO i syfte att stjäla och att alla tre hade befunnit sig i hissen med honom under misshandeln. Det var, enligt hovrätten, klarlagt att MSR under händelsen i hissen tejpat runt målsägandens huvud men också solidariserat sig med SWs våldsutövning. Därigenom har MSR, enligt hovrätten, främjat brottet. Hovrätten har vidare uttalat att utredningen beträffande BM inte gav utrymme för någon annan slutsats än att han i vart fall har solidariserat sig med våldsutövningen på ett sätt som innebär ett psykiskt främjande av gärningen.

Frågan i målet

7. Frågan är om hovrätten har dömt MSR och BM för en annan gärning än den som de har åtalats för.

Ramen för brottmålsprocessen

8. Enligt 30 kap. 3 § rättegångsbalken får en dom inte avse någon annan gärning än den för vilken talan i behörig ordning har förts. Bestämmelsen sätter gränser för domstolsprövningen i brottmål. I bestämmelsen åsyftas den gärningsbeskrivning som åklagaren ska lämna i stämningsansökan.
9. Gärningsbegreppet i 30 kap. 3 § har en snävare innebörd än de gärningsbegrepp som annars förekommer i rättegångsbalken. Detta hänger samman med att 30 kap. 3 § är avsedd att ge den tilltalade ett skydd mot att dömas för en gärning som han eller hon inte har haft anledning att försvara sig mot. Sätillvida samverkar den snävare innebörden med kravet i artikel 6.3 i Europakonventionen på att den som har blivit anklagad för brott ska underrättas om innebörden av och grunden för anklagelsen mot henne eller honom samt få tillräcklig möjlighet att förbereda sitt försvar.
10. I gärningsbeskrivningen ska den brottsliga gärningen anges med uppgift om tid, plats och de övriga omständigheter som behövs för dess kännetecknande. Åklagaren ska även ange de bestämmelser som är tillämpliga. (Se 45 kap. 4 § första stycket 3 rättegångsbalken.)
11. Gärningsbeskrivningen utgör ramen för brottmålsprocessen. Endast de påståenden om gärningen som kan utläsas av gärningsbeskrivningen får läggas till grund för domen. I detta ligger emellertid inte att åklagaren måste beskriva den brottsliga gärningen i detalj. Det räcker att han eller hon anger de omständigheter som behövs för att känneteckna gärningen. Gärningsbeskrivningen ska innehålla det som enligt åklagaren konstituerar brottet. Man kan även uttrycka det på så sätt att gärningsbeskrivningen ska innehålla sådana rekvisit som karakteriserar gärningen som brottslig. Påståenden rörande

gärningen som inte kan utläsas av gärningsbeskrivningen får inte läggas till grund för en fällande dom. (Se t.ex. ”Stöldförsöket på Bauhaus” NJA 2015 s. 405 p. 10.)

12. Det ankommer alltså på åklagaren att beskriva det handlingsförlopp för vilket han eller hon anser att den tilltalade bör fällas till ansvar. I handlingsförloppet innefattas såväl de yttre faktiska omständigheterna som de subjektiva moment som ingår i gärningen. Åklagarens uppgifter ska vara ägnade att för den tilltalade tydligt klargöra vad som läggs denne till last så att han eller hon kan ta ställning till på vilka punkter försvaret kan inriktas.

13. Som en allmän utgångspunkt gäller att gärningsbeskrivningen får tolkas i belysning av det lagrum och den brottsbeteckning som åklagaren har angett. En tolkning av en gärningsbeskrivning får dock inte leda till att en dom baseras på något för den tilltalade överraskande moment, som han eller hon inte har haft möjlighet att försvara sig emot (se t.ex. ”Stöldförsöket på Bauhaus” p. 12).

14. Om en gärningsbeskrivning är oklar eller framstår som ofullständig, ska rätten genom materiell processledning verka för att det blir klarlagt vad den innefattar. Frågan i vilka situationer materiell processledning är lämplig och hur den närmare ska utföras i det enskilda fallet är något som i stor utsträckning måste överlämnas till rättens bedömning. Allmänt sett gäller dock att rätten bör vara försiktig vid sin processledning så att dess opartiskhet inte kan sättas i fråga. Det är också vedertaget att processledning till förmån för den tilltalade principiellt sett är avsevärt mindre betänklig än processledning till förmån för åklagaren. (Jfr ”Stöldförsöket på Bauhaus” p. 13 och prop. 1986/87:89 s.105 och 109 f.)

Brottets rättsliga beteckning och tillämpligt lagrum

15. En domstol är inte bunden av yrkanden beträffande brottets rättsliga beteckning eller tillämpligt lagrum (se 30 kap. 3 § rättegångsbalken).

Domstolen kan alltså enligt den paragrafen göra en annan rättslig bedömning av den påstådda gärningen och komma fram till att det rör sig om ett annat brott än det som åklagaren har antagit. Vid domstolens prövning ska emellertid även rätten till en rättvis rättegång och Europakonventionens krav beaktas.

16. I artikel 6.3 i Europakonventionen föreskrivs bl.a. att var och en som anklagas för brott har rätt att i detalj underrättas om innebörden av och grunden för anklagelsen. Den anklagade ska få tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sitt försvar.

17. Av Europadomstolens praxis följer att underrättelsen om anklagelsen ska avse både vilken gärning det är fråga om och den rättsliga kvalificeringen (se bl.a. *Pélissier and Sassi v. France* [GC], no. 25444/94, ECHR 1999-II). Utgångspunkten är att den tilltalade får dömas enligt en viss straffbestämmelse endast om han eller hon i förväg har fått reda på att bestämmelsen skulle kunna bli tillämplig och har fått möjlighet att anpassa sitt försvar efter detta. Som alltid gäller att det måste göras en helhetsbedömning av det rättsliga förfarande vid prövningen av frågan om en rättegång har varit rättvis. (Jfr ”Lastbilssläpet” NJA 2011 s. 611 p. 17 och ”Kroppskamerainspelningen” NJA 2021 s. 286 p. 29.)

18. När rätten överväger att avvika från åklagarens brottsrubricering måste den alltså beakta de krav som ställs i artikel 6, bl.a. i fråga om vilken information som den tilltalade ska få om den rättsliga kvalificeringen. Det finns inga särskilda krav på i vilken form den tilltalade ska få reda på hur den

gärning som åtalet avser kan kvalificeras rättsligt och vilken bestämmelse som kan vara tillämplig. Informationen ska dock lämnas på sådant sätt att den tilltalade ges möjlighet att anpassa sitt försvar efter denna. (Jfr NJA 2004 s. 757.)

19. Det sagda gäller inte bara i de fall rätten avviker från åklagarens brottsrubricering och åberopade lagrum avseende brotten utan normalt även i det fall en tilltalad har åtalats för ett visst brott i gärningsmannaskap och rätten konstaterar att gärningen bör rubriceras som medhjälp (jfr *Pélissier and Sassi v. France* och *Juha Nuutinen v. Finland*, no. 45830/99, 24 April 2007).

Bestämmelserna om mord och medverkan till brott

20. För mord ska enligt 3 kap. 1 § brottsbalken den dömas som berövar annan livet.

21. Av 23 kap. 4 § brottsbalken följer att ansvar som i balken är föreskrivet för viss gärning ska ådömas inte bara den som utfört gärningen utan även annan som främjat denna med råd eller dåd. Den som inte är att anse som gärningsman döms, om han eller hon har förmått annan till utförandet, för anstiftan av brottet och annars för medhjälp till det. Varje medverkande bedöms efter det uppsåt eller den oaktsamhet som ligger henne eller honom till last.

22. I 23 kap. 4 § görs alltså åtskillnad mellan den som har utfört den brottsliga gärningen och den som främjat denna. För att ett straffbart främjande ska föreligga räcker det med att handlandet övat inflytande på händelseutvecklingen i brottsfrämjande riktning, om så bara genom att styrka gärningsmannen eller gärningsmännen i deras brottsliga beslut.

23. Ett påstående i en gärningsbeskrivning om att flera personer begått en gärning tillsammans och i samförstånd kan inte alltid anses innefatta även ett påstående om att de främjat varandras gärningar. Den bedömningen får i stället göras från fall till fall med utgångspunkt i gärningsbeskrivningen som helhet.

Bedömningen i detta fall

24. MSR och BM har åtalats för att ha berövat målsäganden livet genom upprepat trubbigt våld. Åklagaren har inte angett att åtalet avser medhjälp till mord. I gärningsbeskrivningen nämns inget om att de skulle ha främjat SWs gärning och det beskrivs inte några handlingar som kan kvalificeras som främjanden av gärningen.

25. Det som hovrätten funnit styrkt, att MSR och BM psykiskt uppmuntrat och solidariserat sig med SWs våldsutövning samt i MSR's fall även tejpats runt målsägandens huvud, omfattas inte uttryckligen av gärningsbeskrivningen. Handlandet kan inte heller tolkas in i densamma. Den bedömningen påverkas inte av att de åtalats för att ha utfört mordet tillsammans och i samförstånd med varandra och SW.

26. Hovrätten har sålunda gått utanför den ram som åklagaren har dragit upp genom gärningsbeskrivningen och dömt MSR och BM i strid med bestämmelsen i 30 kap. 3 § rättegångsbalken.

27. Av det sagda följer också att MSR och BM inte på sätt som föreskrivs i artikel 6 i Europakonventionen har underrättats om innebörden av och grunden för anklagelsen mot dem. De har därmed inte heller getts tillräcklig möjlighet att förbereda sitt försvar.

28. MSR och BM har alltså dömts för en annan gärning än den som de har åtalats för. Den i prövningstillståndet ställda frågan ska besvaras så.

29. Med hänsyn till den bedömningen ska prövningstillstånd meddelas även rörande målet i övrigt.
30. Det förhållandet att hovrätten har dömt MSR och BM för medhjälp till mord på det sätt som skett utgör ett rättegångsfel.
31. Eftersom rättegångsfelet har inverkat på målets utgång och inte utan väsentlig olägenhet kan avhjälpas i Högsta domstolen, ska hovrättens dom undanröjas såvitt avser ansvar, skadestånd och avgift till brottsofferfond. Målet ska återförvisas till hovrätten för fortsatt behandling.
32. Det finns fortfarande skäl för att MSR och BM ska vara häktade i målet.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund (referent), Dag Mattsson, Malin Bonthron och Jonas Malmberg
Föredragande har varit justitiesekreteraren Petter Selberg